

- всеукраїнської науково-практичної конференції, 10-11 листопада 2011 р. – Житомир: Полісся, 2011. – С. 27-31.
2. Вплив навколишнього середовища на здоров'я людей та тварин / Є.М. Коренева, В.М. Дронова, Н.О. Карпенко та ін. ; за ред. С.В. Каплун. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2012. – 114 с.
 3. Завершено самое масштабное исследование влияния ГМО на здоровье человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://aggeek.net/ru-blog/zaversheno-samoe-masshtabnoe-issledovanie-vliyaniya-gmo-na-zdorove-cheloveka>
 4. Курланов Ю. І. Формування здоров'язберігаючої компетентності в ході викладання навчальних дисциплін та в позаурочній роботі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/43240/
 5. Раціональне харчування: лекції з основ медсестринства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vnz-mpu.com.ua/images/pdf>
 6. Романишин М.Н. «Е» – ознака смерті? / Романишин М.Н., Мороз М.В. // Екологічний вісник. – 2012. – № 6 (75). – С.17–19.
 7. Рябова Л.О. Проблематика громадського здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cgz.vn.ua/problematika-gromadskogo-zdorovya/problematika-gromadskogo-zdorovya_446.html
 8. Харчові добавки та їх вплив на організм людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://harchi.info/articles/harchovi-dobavky-ta-yih-vplyv-na-organizm-lyudyny>
 9. Харчові добавки: корисні і смертельно небезпечні. Хімпром у нашій їжі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://texty.org.ua/articles/49129/Harchovi_dobavky_korysni_i_smertelno_nebezpechni_Khimprom-49129/
 10. Чим небезпечний тефлоновий посуд? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://likeme.pp.ua/chym-nebezpechnyj-teflonovyj-posud/>
 11. Чим шкідливі тефлонові антипригарні сковорідки? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epochtimes.com.ua/zdorovyi-sposib-zhyttya/chym-shkidlyvi-teflonovi-antypryharni-skovoridky-114999>

Художня література в подоланні проблем булінгу (рекомендаційний список творів)

Прокопенко Н.М., завідувачка бібліотеки
Ізюмської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 6
Ізюмської міської громади Ізюмського району

Запропонований список літератури допоможе залучити школярів до читання, стимулювати читацьку активність користувачів бібліотеки:

1. Андерсен Ганс Крістіан. Гидке каченя: казка / Г.К. Андерсен. – К.: Махаон-Україна, 2012. – 40 с.

Відому казку батьки починають читати дітям із трьох років, але вона буде корисною читачеві будь-якого віку. Читаючи книгу, важливо акцентувати увагу не тільки на долі каченяти, яке перетворилося на прекрасного лебедя, але й на поведінці качок, які його дражнили, але врешті так і залишилися неосвіченими й дурними. Знаменитий казкар Ганс Крістіан Андерсен через казку показав нам булінг з іншого боку – булінг у світі тварин, однак це не зменшує важливості книги.

2. Брітт Ф. Джейн, лисиця і я: роман / Фанні Брітт. – Харків: Vivat, 2017. – 96 с.

Це графічний роман, який по праву вважається однією з кращих ілюстрованих історій для дітей і підлітків. Усе почалося з п'єси канадського автора Фанні Брітт, що розповідає про дівчинку Елен, а Ізабель Арсено, відома своїми графічними малюнками, придумала чарівну історію на її основі. У цій книзі чудово поєднані візуальний і текстовий план. Крім того, її особливістю є використання кольорових вставок. Кольорові сторінки виконують роль емоцій головної героїні – Елен, дівчинки-школярки, яка втікає від проблем цього світу у свою улюблену книгу «Джейн Ейр» Шарлоти Бронте. Елен дражнять у школі, її принижують однокласниці, вигадуючи нові знущання та дражнилки. Як завжди буває в таких книгах, має відбутися якийсь поворотний момент, що змінює життя головного героя. Такий трапився з Елен в англійському мовному таборі, де вона знайомиться з іншою дівчинкою, після чого сама стає іншою. Адже віртуальний друг (у випадку Елен – книга) – це добре, але живий друг – це набагато краще. Цю книгу варто прочитати як тим, кого ображають, так і тим, хто ображає. Першим вона допоможе повернути віру в себе, а головне – бути собою. Другим варто прочитати цю книгу для того, щоб поглянути на себе з боку інших і задуматися, чи настільки вони круті, якщо дозволяють собі принижувати інших. Тебе ображають у школі? Ніхто не хоче з тобою спілкуватися? Не переймайся! Промінь світла незабаром з'явиться у твоєму житті також!

3. Голдінг В. Володар мух: роман / Вільям Голдінг. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 304 с.

Безлюдний острів. Блакитна лагуна. Діти. Рай?.. Саме тут опинилася група підлітків, які внаслідок авіакатастрофи залишилися на самоті, без дорослих. Що може трапитися з людиною на порожньому острові?.. Усе. Діти, які загрались у жорстокість, боротьбу за владу, полювання, війну, дуже швидко забули, що таке порядність, доброта й милосердя... Утратити людську подобу, як виявилось, зовсім легко. Мабуть, тому що під тонким шаром цивілізації в кожному з нас причаївся дикий Звір. Чи зможуть вони вижити? Яку жертву зажадає від них загадковий Володар мух?

4. Желєзніков В. Опудало: повість / Володимир Желєзніков. – Київ: Веселка, 1985.

Повість про дівчинку, про її складні взаємини з однокласниками, про сильний характер. Опудалом прозвали однокласники Ленку Бессольцеву за несхожість, наївність, дивакуватість. Але під ярликом, начепленим неухажливими й жорстокими хлопцями, ховалося гаряче любляче серце, тонка, благородна натура, незвичайно мужній і чесний характер. Багато «опудал» живе на планеті, і маленьких, і великих, але далеко не всім вдасться вступити в боротьбу з несправедливою більшістю та перемогти.

5. Кідрук М. Не озирайся і мовчи: роман / Макс Кідрук. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. – 512 с.

Роман Макса Кідрука – це мікс містики, трилера, соціально-психологічного та технологічного роману. Тут і підліткова жорстокість, і булінг, і внутрішні терзання, і проблеми в сім'ї, і батьки, яким не до тебе, і домашня тиранія, і ще купа всього не менш важкого, що змушує здригнутися. Життя сім'ї Грозанів раптово змінюється: вони переїжджають до нового будинку, і чотирнадцятирічний Марк змушений піти до нової школи. Хлопець начитаний, розумний, але дуже сором'язливий – ідеальний об'єкт для цькування. Щодень більше замикаючись у собі, він мріє про світ, де немає знущань і безпричинної жорстокості. Одного дня Марк знайомиться із Сонею, дівчиною з паралельного класу, яка розповідає йому про існування такого світу й про можливість туди потрапити, просто скориставшись ліфтом у їхньому будинку. Хлопець не розуміє, навіщо Соня вигадує нісенітницю, які легко спростувати, але зрештою вирушає за нею. Він не підозрює, що звичайна мандрівка на десятій поверх загрожує чимось набагато гіршим за руйнування уявлень про реальний світ.

6. Корнієнко Т. Недоторка: психологічна казка / Тетяна Корнієнко; пер. з рос. Івана Андрусяка; іл. Віолетти Борігард. – К.: Час майстрів, 2015. – 104 с. (Серія «Рекомендуємо прочитати». Підсерія «Перше кохання»).

«Недоторку» означено як психологічну казку. І така наголошена казковість тексту й виправдовує дещо нереалістичне, навіть театральне закінчення. Адже сам сюжет доволі правдоподібний: типові проблеми типових підлітків у типовій школі. Дев'ятикласниця Алевтина Диряєва, головна героїня, є такою собі «білою вороною», у неї майже немає друзів, усі з неї насміхаються через її страх перед мікробами (прозиваючи Мийдодіром). Вона максимально обережна зі всім і всіма навколо, боїться доторків, збіговиськ. Як у більшості книжок для підлітків, у цій також є такі проблеми, як непорозуміння з батьками, важке спілкування з однокласниками (звісно, тут не обійтися без прізвиськ, без яких у школі просто неможливо), перше кохання, перший поцілунок, перші ревності та сльози.

7. Матісен Егон. Кіт з блакитними очима: казка / Егон Матісен; редактор та перекладач Ольга Мясотс. – М.: Фонд Сороса. – (рос. мовою).

Проста й захоплююча історія з авторськими малюнками підкаже юним читачам, що робити коту з блакитними очима в компанії жовтооких, які не хочуть із ним спілкуватися. Першу половинку цього маленького твору читач думає, що головне завдання кота – знайти казкову країну, де багато мишей. Але потім виявляється, що головна проблема – навчитися жити в суспільстві жовтооких котів, причому ізгоєм у цьому стандартному суспільстві кіт себе зовсім не вважає. Але інші шиплять і насміхаються ... поки він не доведе їм, що в цьому житті він – переможець.

8. Майрок Айджа. Чому я? Історія білої ворони / Айджа Майрок; переклад Марії Сухотиної. – К.: Видавництво «Манн, Иванов и Фербер», 2016. – 128 с. – (Серія книжок «МИФ. Дитство»)

Ця книга написана простою дівчиною, що пройшла через шкільне цькування, але зуміла зробити хорошу кар'єру, домогтися успіху, займаючись улюбленою справою. Книга може стати інструкцією з виживання, дружнім напуттям. Усі поради та підказки засновані на особистому гіркому досвіді авторки, зібрані з участю шкільних учителів, психологів, батьків і дітей, які також зазнавали цькування в класі. Айджі прийшла до важливого висновку: коли над

тобою знушаються, то це не твоя вина, але це твоя проблема. І не варто чекати, що за рогом чатує рятувальник-супермен, готовий допомогти тобі. Айджі вдалося врятуватися самій – і вона допоможе тобі зробити те ж саме. З кожною главою цієї книги, з кожним кроком ти ставатимеш ближче до свого нового «Я»: збагнеш, що ти – нормальна людина й унікальна особистість; навчишся приймати себе таким, яким ти є; почнеш мріяти про те, чого хочеш досягти в житті; приймеш свій страх як природний стан і станеш сильніше; складеш план дій на будь-який випадок життя – і в школі, і за її межами.

9. Нікуліна А. Сіль для моря: роман / Анастасія Нікуліна. – Харків: Vivat, 2017. – 224 с.

Чотирнадцятирічна Ліза не знаходить спільної мови ані з батьками, ані з однокласниками. Здається, єдині, хто її розуміють, – це море й хлопець під загадковим ніком Білий Кит. А ще дивна Анна, яка вчить: «Головне не те, що зовні, і не ті, хто навколо. Головне, що в тебе всередині». Чи випадкова їхня зустріч? Чи зустрінуться Ліза та Білий Кит? І хто кого порятує, коли настане час відплати? Ця історія про довіру, зневіру й любов. Вона про нас із вами – дорослих і юних, розумних і наївних, романтиків і прагматиків. Зрештою, ця книжка про те, що сенс життя не в тому, щоб ставати сіллю для моря.

10. Паласіо Р. Дж. Диво: роман / Р. Дж. Паласіо. – Харків: Vivat, 2017. – 368 с.

Повість «Диво» американської авторки Р. Дж. Паласіо – важливий твір для формування толерантності та вміння приймати в своє оточення «інших» дітей. Історія про хлопчика з вродженим генетичним захворюванням і про те, як мужність, почуття гумору, доброта й дружба здатні створити справжнє диво. Десятилітній хлопчик Огест Пуллман любить Зоряні Війни, костюмовані паради на Геловін, багато читає, обожає комп'ютерні ігри. Водночас у малого рідкісна генетична вада, яка спотворила його обличчя та приречла до вічної інакшості, рясного дощу жорстоких насмішок або співчутливих поглядів. Його батьки самотужки займаються освітою сина, однак, зрештою, наважуються віддати хлопця до престижної середньої школи. Ясна річ, герой миттю опиняється в центрі уваги та пліток, хоча мріє просто «мати нормальне обличчя, на яке ніхто не звертає уваги». Читачі дізнаються, що почуття гумору й дружба можуть створити справжнє диво.

11. Піколт Дж. Дев'ятнадцять хвилин: роман / Дж. Піколт; рос. мовою переклад Ольги Бершадської. – Белгород-Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2010. – 624 с.

Стернінг – маленьке провінційне містечко, тишу та спокій якого зруйнувала страшна трагедія. Одного разу учень старшої школи прийшов на уроки з двома обрізами та двома пістолетами й почав стріляти... Що змусило сімнадцятирічного хлопця взятися до зброї? Хто він – нещасна жертва чи холоднокровний убивця? На ці питання мусить знайти відповідь суд. Але ж чи має право хтось судити інших?..

12. Роулінг Джоан, Серія книг про Гаррі Поттера.

Знаменита історія «хлопчика, який вижив», не тільки занурить читача в казковий світ, а й познайомить із проблемами звичайних підлітків – конкуренція, недовіра, образа, помста. <https://www.litmir.me/a/?id=35>.